

Współczesne wyzwania prawa podatkowego

Księga jubileuszowa dedykowana
Profesorowi Włodzimierzowi Nykielowi

tom I

pod redakcją
Adama Mariańskiego
Dariusza Strzelca
Michała Wilka

Współczesne wyzwania prawa podatkowego

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Współczesne wyzwania prawa podatkowego

Księga jubileuszowa dedykowana
Profesorowi Włodzimierzowi Nykielowi

tom I

pod redakcją
Adama Mariańskiego
Dariusza Strzelca
Michała Wilka

 WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO
Łódź 2024

Adam Mariański (ORCID: 0000-0001-8690-9351), Dariusz Strzelec
(ORCID: 0000-0002-0843-4167), Michał Wilk – Uniwersytet Łódzki
Wydział Prawa i Administracji, Katedra Prawa Podatkowego,
90-232 Łódź, ul. Kopcińskiego 8/12

RECENZENCI

Bogumił Pahl, Anna Zalcewicz

REDAKTOR INICJUJĄCA

Monika Borowczyk

REDAKCJA

Monika Poradecka

SKŁAD I ŁAMANIE

Munda – Maciej Torz

KOREKTA TECHNICZNA

Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI

Monika Rawska

Zdjęcie Jubilata autorstwa Bartosza Kałużnego

© Copyright by Authors, Łódź 2024

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2024

Publikacja wspierana przez: CRIDO, Mariański Group Kancelaria Prawno-Podatkowa
MDDP Michalik, Dłuska, Dziedzic i Partnerzy, TPA Poland, Wardyński i Wspólnicy
Dariusza Wasylkowskiego

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.11211.23.0.K

Ark. wyd. 34,4; ark. druk. 38,5

<https://doi.org/10.18778/8331-422-8>

ISBN 978-83-8331-422-8

e-ISBN 978-83-8331-423-5

Amig

Spis treści

Słowo wstępne.....	11
Prof. dr hab. Włodzimierz Nykiel, dr h.c.	13
Bibliografia dorobku naukowego 1977–2022	25
Promowane prace doktorskie.....	39
Teresa Augustyniak-Górna, <i>Prawo jednostek samorządu terytorialnego do ustalania wysokości podatków lokalnych</i>	41
Stefan Babiaryz, <i>Podatek od spadków i darowizn we Włoszech. Wybrane problemy</i>	53
Monika Bogucka-Felczak, <i>Założenia reformy systemu finansów jednostek samorządu terytorialnego</i>	63
Paweł Borszowski, <i>Pozafiskalny cel zwolnień podatkowych</i>	75
Bogumił Brzeziński, <i>Prawda materialna, prawda obiektywna czy po prostu prawda? Przyczynek do analizy języka prawniczego w Polsce</i>	85
Wojciech Chróścielewski, <i>Odmienności odwoławczego postępowania podatkowego w stosunku do postępowania administracyjnego ogólnego</i>	95
Bogusław Dauter, <i>Skarga na pisemną interpretację przepisów prawa podatkowego w indywidualnej sprawie – wybrane zagadnienia</i>	107
Teresa Dębowska-Romanowska, <i>O wynikającym z art. 217 w związku z art. 8 ust. 2 obowiązku bezpośredniego stosowania Konstytucji RP</i>	117
Dagmara Dominik-Ogińska, <i>Prawda jako wartość wpływająca na rzetelność postępowania podatkowego i sądowniczoadministracyjnego</i>	131
Rafał Dowgier, <i>Naruszenie zakazów, nakazów i ograniczeń w prowadzeniu działalności gospodarczej jako negatywna przesłanka udzielenia pomocy publicznej w formie preferencji podatkowych</i>	143
Leonard Etel, Dariusz Strzelec, <i>Ułgi w spłacie zobowiązań podatkowych. Co trzeba zmienić?</i>	155
Eugenia Fojcik-Mastalska, Ryszard Mastalski, <i>Orzecznictwo podatkowe a źródła prawa podatkowego</i>	169
Jadwiga Glumińska-Pawlic, <i>Akcyza jako podatek konsumpcyjny</i>	179
Jan Głuchowski, <i>Stan nauki prawa podatkowego w okresie Polski Ludowej do lat siedemdziesiątych</i>	193

Andrzej Gomułowicz, <i>Aspekt etyczny w relacjach prawodawca – organ podatkowy – podatnik</i>	207
Marek Kalinowski, <i>Koncepcja stosunku podatkowego jako stosunku zobowiązaniowego</i> ..	219
Katarzyna Kopyściańska, <i>Weryfikacja stosowania uprzednich porozumień cenowych</i>	233
Marek Kopyściański, <i>Regulacja prawna uprzednich porozumień cenowych – uwagi ogólne</i>	245
Aleksandra Krajewska, <i>Ulgą na działalność badawczo-rozwojową – najważniejsze cechy i wybrane aspekty praktyczne</i>	259
Ziemowit Kukulski, <i>Podatkowe instrumenty finansowania kościołów i związków wyznaniowych przez wiernych w Europie</i>	273
Krzysztof Lasiński-Sulecki, <i>Dobra wiara i należyta staranność a zakres opodatkowania akcyzą</i>	289
Mariola Lemonnier, <i>Podatki i inne publiczne ciężary we francuskim sektorze bankowym</i>	301
Hanna Litwińczuk, <i>Wyodrębnienie źródeł przychodu w podatku dochodowym od osób prawnych. Przyczyny i problemy w praktyce podatkowej</i>	313
Hanna Majszczyk, <i>Nowe przepisy dotyczące faktur korygujących in minus – uproszczenie rozliczania VAT dla podatników?</i>	323
Adam Mariański, <i>Zasada zdolności płatniczej w podatku dochodowym od osób fizycznych – teoria a praktyka</i>	333
Dominik Mączyński, <i>Czy danina solidarnościowa jest podatkiem?</i>	345
Tomasz Michalik, <i>Formalnie niezależny podmiot jako stałe miejsce prowadzenia działalności gospodarczej – wnioski z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE</i>	357
Wiesława Miemiec, <i>Bartłomiej Łukasik, Wpływ ulgi abolicyjnej na opodatkowanie dochodów polskich rezydentów z pracy najemnej</i>	369
Ireneusz Mirek, <i>...nie gęsi, iż swój język mają. O nazwach podatków w Niemczech</i>	383
Wojciech Morawski, <i>Czy polskie indywidualne interpretacje podatkowe są gatunkiem ginącym?</i>	393
Artur Mudrecki, <i>Węzłowe problemy gmin z rozliczeniem podatku od towarów i usług</i>	405
Roman Namysłowski, <i>Revolucja informatyczna a VAT</i>	415
Jarosław Neneman, <i>Jaki system podatkowy dla Polski?</i>	425
Adam Nita, <i>Zbycie przez gminę substancji majątkowej uzyskanej jako spadkobierca ostateczny – rozważania w kontekście ustawy o podatku od towarów i usług</i>	435
Ireneusz Nowak, <i>Radca skarbowy w świetle badań empirycznych</i>	445
Tomasz Nowak, <i>Uwagi o znaczeniu użytego w art. 217 Konstytucji RP zwrotu „kategorii podmiotów zwolnionych od podatków”</i>	455
Aneta Nowak-Piechota, <i>Relacje pomiędzy prawem podatkowym a bilansowym w świetle zasad techniki opodatkowania</i>	465
Anna Nykiel-Mateo, <i>Wyzwania związane z opodatkowaniem podatkiem VAT transakcji realizowanych w ramach gospodarki współpracy</i>	479
Zbigniew Ofiarski, <i>Opodatkowanie odsetek od wkładów oszczędnościowych – refleksje na tle wybranych regulacji ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych</i>	491
Piotr Pietrasz, <i>Sądowa kontrola decyzji podatkowej a stosunek podatkowoprawny</i>	505
Mariusz Popławski, <i>Krzysztof Teszner, Stosowanie ulg w spłacie zobowiązań podatkowych a zasada wyważania interesu podatnika i organu podatkowego</i>	517
Andrzej Punczewicz, <i>Magdalena Pieślak, Zwiększenie zaufania do administracji podatkowej oraz refleksja nad docelową strukturą dochodów podatkowych sektora publicznego jako jedno z wyzwań współczesnego prawa podatkowego</i>	533
Jan Rudowski, <i>Sądowa kontrola zastosowania w praktyce instrumentów prawnych, których celem jest uszczelnienie poboru podatków – na wybranych przykładach</i>	545

Małgorzata Sęk, <i>Ochrona przed podwójnym opodatkowaniem VAT w obrocie wewnętrznym</i>	559
Wojciech Sztuba, <i>Proporcjonalność polskich norm antyabuzyjnych</i>	575
Dariusz Wasylkowski, Katarzyna Bronżewska, <i>Jakiego mediatora potrzebujemy w sporach podatkowych?</i>	585
Aleksandra Wrzesińska-Nowacka, <i>Zasady powszechności i równości opodatkowania w praktyce sądów administracyjnych</i>	595

Słowo wstępne

Profesor Włodzimierz Nykiel w 2021 r. obchodził siedemdziesiąte urodziny. To znakomita okazja do podziękowania Jubilatowi za Jego dotychczasową działalność naukową i akademicką. Redaktorzy niniejszej książki jubileuszowej – wieloletni współpracownicy Pana Profesora w Katedrze Prawa Podatkowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, w Centrum Dokumentacji i Studiów Podatkowych oraz w Fundacji CDiSP – mają także osobiste powody do wdzięczności względem Jubilata.

11

Naukowy i akademicki życiorys Profesora jest bardzo bogaty, a jego niezwykle istotnym elementem jest współpraca międzynarodowa. Jubilat zawsze wysoko cenił sobie kontakty z innymi ośrodkami oraz środowiskami naukowymi, co pozwoliło zbudować międzynarodową renomę łódzkiej szkoły prawa podatkowego wraz z Katedrą i Centrum. Z tych względów jako redaktorzy książki uznaliśmy, że powinniśmy ją podzielić na dwa tomy. Autorami pierwszej części są wybitni przedstawiciele polskiej nauki i praktyki prawa podatkowego i finansowego. Na drugi tom składają się natomiast opracowania przygotowane przez zagranicznych przyjaciół i kolegów Jubilata – wybitnych przedstawicieli nauki i praktyki prawa podatkowego z innych państw.

Księga powstawała w burzliwych czasach pandemii COVID-19 i wojny w Ukrainie. Choć większość tekstów wpłynęła już w 2021 r., prace redakcyjne i wydawnicze nie zakończyły się przed siedemdziesiątymi urodzinami Profesora, przez co część obserwacji poczynionych przez autorów mogła nieco stracić na aktualności. W międzyczasie jubileusz siedemdziesiątych urodzin Profesora (grudzień 2021 r.) zbiegł się z jubileuszem dwudziestopięciolecia Centrum Dokumentacji i Studiów Podatkowych założonego i kierowanego przez Jubilata (grudzień 2022 r.) oraz z jubileuszem pięćdziesięciolecia pracy naukowej Profesora (październik 2023 r.).

Liczmy na to, że ta księga, ostatecznie złożona do druku w 2024 r. i tym samym związana z trzema jubileuszami ważnymi dla Profesora Włodzimierza Nykiela, będzie dla czytelników źródłem wielu inspiracji naukowych.

Redaktorzy

**Prof. dr hab. Włodzimierz Nykiel,
dr h.c.**

Włodzimierz Mieczysław Nykiel urodził się w 1951 r. w Łodzi. Rodzice – Mieczysław i Klara – prowadzili działalność gospodarczą. W 1969 r. ukończył XXVI Liceum Ogólnokształcące w Łodzi i podjął studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Studia ukończył w 1973 r., uzyskując tytuł magistra prawa. W tym samym roku podjął pracę na stanowisku asystenta w Katedrze Prawa Finansowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. W latach 1978–1981 studiował prawo porównawcze na Wydziale Międzynarodowym Prawa Porównawczego (Faculté Internationale de Droit Comparé) w Strasburgu we Francji i otrzymał *Diplôme Supérieur de Droit Comparé*. Stopień doktora nauk prawnych uzyskał w 1980 r. Jego rozprawa doktorska pt. *Ustawa budżetowa w krajach socjalistycznych* została przygotowana pod opieką prof. dr hab. Natalii Gajl. Na podstawie oceny dorobku naukowego oraz rozprawy pt. *Rola dochodów w równoważeniu budżetów lokalnych* nadano mu w 1993 r. stopień doktora habilitowanego nauk prawnych. Stanowisko profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Łódzkiego objął w 1996 r. Tytuł naukowy profesora nauk prawnych otrzymał w 2002 r., a w 2006 r. uzyskał mianowanie na stanowisko profesora zwyczajnego.

W 2016 r. otrzymał tytuł doktora *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego. Recenzentami w przewodzie o nadanie tego tytułu byli prof. zw. dr hab. Bogumił Brzeziński, dr h.c., prof. zw. dr hab. Jerzy Małecki oraz prof. Antonio Uricchio, rektor Uniwersytetu im. Aldo Moro w Bari (Università degli Studi di Bari Aldo Moro) we Włoszech. W swojej recenzji prof. Bogumił Brzeziński napisał, iż „[...] nie będzie przesadą stwierdzenie, że prof. Włodzimierz Nykiel jest współcześnie najbardziej rozpoznawalną postacią polskiej nauki prawa podatkowego w świecie”. Podobnie uważał prof. Jerzy Małecki, nazywając prof. W. Nykiela „rzeczywistym

ambasadorem polskiej nauki prawa podatkowego”. O międzynarodowej działalności i uznaniu, jakim cieszy się prof. Nykiel, pisał także prof. Antonio Uricchio.

W trakcie trwającej ponad pięćdziesiąt lat pracy prof. Nykiel pełnił różne funkcje administracyjne w Uniwersytecie Łódzkim. W latach 1994–1996 był prodziekanem, a w latach 1996–2002 dziekanem Wydziału Prawa i Administracji. W 2008 i 2012 r. został wybrany na rektora Uniwersytetu Łódzkiego. Funkcję tę sprawował do 2016 r.

W 2008 i 2012 r. został wybrany na przewodniczącego Konferencji Rektorów Łódzkich Uczelni Publicznych. Od 2012 r. był wiceprzewodniczącym Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich, członkiem Prezydium Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich oraz przewodniczącym Komisji ds. Współpracy Międzynarodowej KRASP.

W latach 2007–2022 kierował Katedrą Materialnego Prawa Podatkowego, przemianowaną w 2017 r. na Katedrę Prawa Podatkowego, na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Wcześniej pełnił funkcję kierownika Zakładu Materialnego Prawa Podatkowego w Katedrze Prawa Finansowego. Nieprzerwanie od 1995 r. kieruje Podyplomowymi Studiami Prawa Podatkowego. W latach 2011–2019 kierował też Podyplomowymi Studiami Prawa Podatkowego E-learning, a w latach 2003–2006 trzema edycjami Podyplomowych Studiów Prawa Podatkowego Unii Europejskiej.

Włodzimierz Nykiel jest założycielem (1997 r.) i wieloletnim kierownikiem (do 2022 r.) Centrum Dokumentacji i Studiów Podatkowych Uniwersytetu Łódzkiego – jedynej tego rodzaju placówki naukowej w Polsce, współpracującej z czołowymi ośrodkami zagranicznymi, w tym zwłaszcza Międzynarodowym Biurem Dokumentacji Podatkowej (International Bureau of Fiscal Documentation) w Amsterdamie (Niderlandy). W okresie, kiedy kierował Centrum, zorganizowano 154 ogólnopolskie konferencje i seminaria podatkowe oraz kilkanaście konferencji międzynarodowych, do których należą: „Podatek dochodowy od osób prawnych” (Kraków, 2007 r.), „Ochrona praw podatnika. Polityka podatkowa” (Łódź, 2008 r.), „Podatkowe aspekty działalności badawczej i rozwojowej – w kierunku zrównoważonego rozwoju w UE” (Łódź, 2011 r.), „System bankowy – aktualne problemy na styku gospodarki, finansów i podatków” (Łódź, 2012 r.), „Stosowanie międzynarodowych umów podatkowych w Norwegii, Polsce i Szwecji” (Łódź, 2013 r.), „Standardy, trendy i wyzwania krajowego ustawodawstwa podatkowego” (Łódź, 2013 r.), „Transformacja systemów podatkowych państw Europy Środkowej i Wschodniej i BRICS: 25 lat doświadczeń i przyszłe wyzwania” (Łódź, 2015 r.), „Szara strefa, opodatkowanie i rozwój gospodarczy” (Tirana, Albania, 2016 r.), „Stosowanie międzynarodowych umów podatkowych zawartych przez Czechy,

Węgry, Polskę i Słowację” (Łódź, 2016 r.), „Kongres Europejskiego Stowarzyszenia Profesorów Prawa Podatkowego 2017: Rezydencja podatkowa i mobilność osób prawnych” (Łódź, 2017 r.), „Trzecie międzynarodowe seminarium podatkowe nt. specjalnych stref podatkowych” (Łódź, 2018 r.), „Pierwsza polsko-chińska konferencja nt. współczesnych zmian w finansach publicznych, gospodarce i podatkach w Polsce i Chinach” (Łódź, 2018 r.) oraz „Druga chińsko-polska konferencja nt. wyzwań gospodarki cyfrowej i możliwych rozwiązań” (Szanghaj, Chiny, 2019 r.).

Do osiągnięć kierowanego przez Niego Centrum Dokumentacji i Studiów Podatkowych Uniwersytetu Łódzkiego zaliczyć należy: wydanie ponad siedemdziesięciu zeszytów jedyne go na polskim rynku wydawniczym *stricte* naukowego czasopisma poświęconego prawu podatkowemu – „Kwartalnika Prawa Podatkowego”, liczne podatkowe monografie naukowe wspierane lub promowane przez Centrum, trzy międzynarodowe projekty badawcze zainicjowane i kierowane przez Centrum, siedem międzynarodowych projektów badawczych z udziałem Centrum, trzy projekty badawcze finansowane w ramach grantów Komitetu Badań Naukowych, liczne opinie eksperckie dotyczące planowanych zmian w przepisach, projekty badawcze dotyczące problemów podatkowych samorządu terytorialnego i trzech gałęzi gospodarki, serię raportów o stanie prawa podatkowego w Polsce (2000, 2005, 2010), dwadzieścia cztery edycje konkursu studenckiego z zakresu prawa podatkowego, dwie edycje warsztatów doktoranckich (2010, 2015), jedną edycję konkursu na najlepszą pracę doktorską z zakresu prawa podatkowego (2013), dwadzieścia dwie edycje Podyplomowych Studiów Prawa Podatkowego, osiem edycji Podyplomowych Studiów Prawa Podatkowego E-learning, trzy edycje Podyplomowych Studiów Prawa Podatkowego Unii Europejskiej, udział w trzech międzynarodowych projektach edukacyjnych, w tym jednym cyklicznym, cztery cykle szkoleń dla zagranicznych administracji podatkowych.

Dzięki staraniom Profesora na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego powstała największa w Europie Środkowej i Wschodniej specjalistyczna biblioteka podatkowa Centrum Dokumentacji i Studiów Podatkowych, z księgozbiorem liczącym ponad pięć tysięcy pozycji, z czego znaczną część stanowią publikacje zagraniczne.

W ciągu dwudziestu pięciu lat istnienia Centrum Dokumentacji i Studiów Podatkowych stało się głównym ośrodkiem nauki polskiego, międzynarodowego, unijnego i prawnoporównawczego prawa podatkowego w Polsce i Europie Środkowej. Niewątpliwym międzynarodowym sukcesem kierowanego przez prof. Nykiela Centrum jest organizacja w 2017 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego kongresu Europejskiego Stowarzyszenia Profesorów Prawa Podatkowego (European

Association of Tax Law Professors – EATLP) – najbardziej prestiżowego cyklicznego wydarzenia w świecie nauki prawa podatkowego. Łódzki kongres EATLP był nie tylko najważniejszym naukowym wydarzeniem podatkowym w Europie w 2017 r., ale i największym międzynarodowym wydarzeniem podatkowym dotychczas zorganizowanym w Polsce.

Drugim równie istotnym wydarzeniem w skali międzynarodowej była organizacja w 2012 r. jubileuszowego dwudziestego seminarium EUCOTAX na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. EUCOTAX (European Universities COoperating on TAXes) jest wspólną inicjatywą renomowanych uniwersytetów europejskich oraz Uniwersytetu Georgetown w Waszyngtonie (Stany Zjednoczone), utworzoną w 1993 r. na podstawie porozumienia profesorów prawa podatkowego i mającą na celu prowadzenie wspólnych działań edukacyjnych oraz badań naukowych w zakresie międzynarodowych, europejskich i prawnoporównawczych aspektów prawa podatkowego. W 2009 r. do udziału w inicjatywie zaproszono prof. Włodzimierza Nykiela, dzięki czemu studenci Uniwersytetu Łódzkiego zyskali możliwość uczestnictwa w unikatowym w skali międzynarodowej, prestiżowym projekcie Eucotax Wintercourse (Kurs Zimowy Eucotax). W inicjatywie tej biorą udział obecnie: Uniwersytet w Tilburgu (Niderlandy) jako instytucja koordynująca, Uniwersytet Ekonomiczny w Wiedniu (Austria), Katolicki Uniwersytet w Leuven (Belgia), Uniwersytet Paris 1 Panthéon-Sorbonne w Paryżu (Francja), Uniwersytet w Walencji (Hiszpania), Uniwersytet w Osnabrück (Niemcy), Uniwersytet Georgetown w Waszyngtonie (Stany Zjednoczone), Uniwersytet w Zurichu (Szwajcaria), Uniwersytet w St. Gallen (Szwajcaria), Uniwersytet w Uppsali (Szwecja), Uniwersytet Loránda Eötvösa w Budapeszcie (Węgry), Wolny Międzynarodowy Uniwersytet Studiów Społecznych Guido Carli w Rzymie (Włochy) oraz Uniwersytet Łódzki i Uniwersytet Warszawski. Od 2010 r. w trzynastu edycjach projektu wzięło udział trzydziestu pięciu studentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Przyczyniło się to do zbudowania renomy Uniwersytetu Łódzkiego i Wydziału Prawa i Administracji jako głównego polskiego ośrodka nauki i dydaktyki prawa podatkowego, współpracującego z wiodącymi ośrodkami zagranicznymi.

W 2003 r. powstała Fundacja Centrum Dokumentacji i Studiów Podatkowych, której celem jest stymulowanie rozwoju nauki prawa podatkowego, a także upowszechnianie wiedzy o podatkach i prawie podatkowym. Fundacja wspiera działania Centrum i innych jednostek organizacyjnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Jej założycielami są m.in. Uniwersytet Łódzki, Bank PEKAO SA i Międzynarodowe Biuro Dokumentacji Podatkowej w Amsterdamie, a prezesem jest prof. Nykiel.

Zainteresowania naukowe prof. Nykiela koncentrują się wokół problematyki prawa podatkowego, w tym jego aspektów międzynarodowych, unijnych i porównawczych, a także prawa budżetowego i finansów jednostek samorządów terytorialnych. Jest autorem trzech książek (*Ustawa budżetowa*, Łódź 1987; *Rola dochodów w równoważeniu budżetów lokalnych*, Łódź 1993; *Ulgi i zwolnienia w konstrukcji prawnej podatku*, Warszawa 2002) oraz czterech wydań komentarza (*Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych – Komentarz*, Warszawa 1997, 1998, 1999 i 2001), współautorem pięciu książek oraz czterech komentarzy (dwóch wydanych jednokrotnie, jednego wydanego dwukrotnie i jednego wydanego dziewięciokrotnie), a także redaktorem i współredaktorem dwudziestu sześciu książek, komentarzy i podręczników akademickich, w tym pięciu książek w języku angielskim oraz jednej w języku chińskim. Napisał samodzielnie lub we współautorstwie ponad sto czterdzieści artykułów, rozdziałów i innych opracowań, w tym kilkanaście w języku angielskim, a ponadto w języku francuskim, hiszpańskim, rosyjskim i włoskim.

W badaniach naukowych prof. Nykiela wskazać można kilka obszarów. Zarówno przed, jak i po uzyskaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego (1993) były one skupione na problematyce prawa budżetowego, prawa bankowego oraz finansów samorządu terytorialnego. Ich wyniki zaprezentowane zostały w monografii *Ustawa budżetowa* (Łódź 1987), opartej na obronionej w 1980 r. rozprawie doktorskiej pt. *Ustawa budżetowa w krajach socjalistycznych* oraz licznych artykułach problemowych. W tym okresie prof. Nykiel podjął także studia prawnoporównawcze nad finansami jednostek samorządu terytorialnego, ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia podatków lokalnych w kontekście samodzielności finansowej gmin. Zaowocowały one licznymi publikacjami, w tym m.in. *Zakres samodzielności budżetowej gmin w świetle rozwiązań prawnych w latach 1973–1981*, „Problemy Rad Narodowych” 1981, nr 51 (współautor T. Augustyniak-Górna), *Gospodarka finansowa w systemie rad terenowych*, [w:] B. Zawadzka (red.), *System terenowych organów władzy i administracji państwowej w europejskich państwach socjalistycznych*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985 (współautorzy N. Gajl, F. Sochacka-Krysiak), *Les dépenses des budgets territoriaux*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica” 1985, nr 20 (współautor T. Augustyniak-Górna), *Dochody budżetów terenowych*, Łódź 1990, *Podatki lokalne – aspekty prawno-porównawcze*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica” 1992, nr 54, *Dochody samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Poznaniu” 1992, nr 203 oraz *Budget and Taxes in Poland 1993*, „European Taxation” 1993, nr 9. Ukoronowaniem pracy naukowej nad zagadnieniami finansów jednostek samorządu terytorialnego była rozprawa habilitacyjna *Rola dochodów w równoważeniu budżetów lokalnych* (Łódź 1993), stanowiąca do dziś kluczową pozycję w polskiej literaturze przedmiotu.

Drugim obszarem zainteresowań naukowych prof. Nykiela jest niewątpliwie problematyka ulg i zwolnień podatkowych. Prowadzone w tym obszarze badania nad konstrukcją podatku zaowocowały licznymi opracowaniami zarówno w formie artykułów problemowych, jak i rozdziałów w monografiach oraz monografią *Ulg i zwolnienia w konstrukcji podatku* (Warszawa 2002). Publikacja ta stała się podstawą do nadania Włodzimierzowi Nykielowi 18 listopada 2002 r. przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej tytułu naukowego profesora nauk prawnych.

Trzeci obszar badań naukowych Profesora dotyczy wybranych zagadnień z zakresu szczegółowego, a także ogólnego prawa podatkowego. Profesor Nykiel jest autorem (współautorem) i redaktorem wielu wznawianych wielokrotnie komentarzy do ustaw podatkowych: ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy o podatku od spadków i darowizn, jak również ustawy o doradztwie podatkowym. W jego dorobku naukowym w tym obszarze są też przygotowane we współautorstwie lub pod jego redakcją monografie dotyczące problematyki kosztów uzyskania przychodów (*Leksykon kosztów uzyskania przychodów w podatku dochodowym od osób prawnych z uwzględnieniem regulacji prawa bilansowego*, Gdańsk 2007, współautorzy A. Mariański, D. Strzelec, E. Walińska, W. Bojanowski, A. Wencel) oraz podmiotów powiązanych i cen transferowych (*Podmioty powiązane. Ceny transferowe. Dokumentacja podatkowa*, Warszawa 2014, współredaktor D. Strzelec, współautorzy D. Strzelec, Z. Kukulski, A. Nowak-Piechota, S. Rzymkowska, M. Sęk, M. Wilk, T. Wojdał, Z. Wójcik), a także rozdziały w monografiach oraz artykuły dotyczące problematyki podatku od towarów i usług (ze szczególnym uwzględnieniem prawa do odliczenia podatku naliczonego i zagadnienia dobrej wiary). W swoim dorobku naukowym może poszczycić się także wieloautorską monografią dotyczącą zagadnień ogólnych prawa podatkowego (*Zagadnienia ogólne prawa podatkowego*, Łódź 2014, redakcja wraz z M. Wilkiem i współautorstwo) oraz przygotowaną we współautorstwie z Wojciechem Chróścielewskim monografią pt. *Postępowanie podatkowe w świetle Ordynacji podatkowej* (Warszawa 2000). Liczne w jego dorobku są także rozdziały i artykuły dotyczące zasad podatkowych, autonomii oraz wykładni prawa podatkowego i klauzuli ogólnej przeciwko unikaniu opodatkowania.

Szczególne miejsce w dorobku naukowym prof. Nykiela zajmują badania nad międzynarodowym, unijnym i prawnoporównawczym prawem podatkowym. Profesor Nykiel, wspólnie z Hubertem Hamaekersem, Kevinem Holmesem, Janem Głuchowskim oraz Tomaszem Kardachem, jest współautorem pierwszego na polskim rynku wydawniczym opracowania dotyczącego międzynarodowego prawa podatkowego pt. *Wprowadzenie do międzynarodowego prawa podatkowego* (Warszawa 2006). Współredagował ra-

zem z Adamem Zalasińskim unikatowy na polskim rynku wydawniczym wieloautorski komentarz do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (*Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2014). Jest współautorem i współredaktorem kilku uznanych w międzynarodowym środowisku naukowym monografii, w tym *Protection of Taxpayers' Rights. European, International and Domestic Tax Law Perspective*, (Warszawa 2009, redakcja wraz z M. Sęk i współautorstwo), *Tax Aspects of Research and Development within the European Union* (Warszawa 2014, redakcja wraz z A. Zalasińskim), *Tax Legislation. Standards, Trends and Challenges*, (Warszawa 2015, redakcja wraz z M. Sęk i współautorstwo) oraz *Transformation of Tax Systems in the CEE and BRICS Countries – 25 Years of Experience and Future Challenges*, (Łódź 2018, redakcja wraz z Z. Kukulskim i współautorstwo). Profesor Nykiel współredagował także z Michałem Wilkiem wieloautorską monografię pt. *Polish Tax System. Business Opportunities and Challenges* (Warszawa 2017), która ukazała się też w języku chińskim w tłumaczeniu dr Tan Yusen: 波兰税制 商业机会和挑战 = *Polish Tax System. Business Opportunities and Challenges* (Shanghai 2019).

Profesor Nykiel jest ponadto autorem i współautorem kilku raportów krajowych i generalnych, prezentowanych na międzynarodowych konferencjach naukowych lub będących efektem prawnoporównawczych badań nad prawem podatkowych, opublikowanych w dziełach zbiorowych i czasopismach. Są to: *Confidentiality and the Law of Taxation*, [w:] *Rapports polonais présentés au quinzième Congrès International de Droit Comparé* (Łódź 1998), *Budgetary Decentralization: Balance of Interests and Contradictions*, [w:] *Rapports polonais présentés au seizième Congrès International de Droit Comparé* (Łódź 2002), *Restricting the Legislative Power to Taxes*, [w:] *Rapports polonais présentés au XVIIe Congrès International de Droit Comparé* (Łódź 2006, współautor Z. Kukulski), *Poland-National Report. 17th Congress of the International Academy of Comparative Law Utrecht 2006. Tax Law Session*, „Michigan State Journal of International Law” 2007, nr 15 (współautor Z. Kukulski), *Raport generalny dotyczący ochrony praw podatnika*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2008, nr 2 (współautor M. Sęk), *Polish equity and debt financing regime in the light of neutrality principle, EC tax law and ECJ case-law*, „European Tax Studies” 2010, nr 1 (współautorzy Z. Kukulski, M. Wilk)¹, *Standardy, trendy i wyzwania legislacji podatkowej. Raport generalny konferencji „Tax Legislation: Legal Standards, Trends and Challenges”*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2013, nr 4

¹ Ta pozycja ukazała się również w tłumaczeniu na języki włoski i hiszpański: *Il regime polacco dei finanziamenti a debito ed in conto capitale alla luce del principio di neutralità, normativa fiscale comunitaria e giurisprudenza della Corte di Giustizia*, „Studi Tributari Europei” 2010, nr 1 (współautorzy Z. Kukulski, M. Wilk), *Regimen polaco de financiación por deudas y por acciones a la luz del principio de neutralidad y del Derecho y la jurisprudencia comunitarios*, „Estudios Tributarios Europeos” 2010, nr 1 (współautorzy Z. Kukulski, M. Wilk).

(współautor M. Sęk), *Raport generalny – transformacja systemów podatkowych w państwach BRICS – 25 lat doświadczeń oraz wyzwania na przyszłość – cz. I*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2017, nr 2 (współautor Z. Kukulski), *Raport generalny – Transformacja systemów podatkowych w państwach Europy Środkowo-Wschodniej – 25 lat doświadczeń oraz wyzwania na przyszłość – cz. II*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2017, nr 3 (współautor Z. Kukulski).

Zainicjowane w 2008 r. badania nad problematyką ochrony praw podatnika stanowią ważny i obecnie główny obszar zainteresowań naukowych Profesora. Międzynarodowy projekt naukowy „Ochrona praw podatników: Perspektywa europejska, międzynarodowa i krajowa”, zainicjowany i kierowany przez prof. Nykiela oraz dr Sęk, odegrał dużą rolę w rozwoju światowego dyskursu naukowego z zakresu ochrony praw podatnika. Monografia prezentująca wyniki badań (*Protection of Taxpayers' Rights, European, International and Domestic Tax Law Perspective*, Warszawa 2009, redakcja wraz z M. Sęk i współautorstwo) stała się ważną pozycją międzynarodowej literatury dotyczącej ochrony praw podatnika, czego dowodem są liczne powołania na nią wybitnych przedstawicieli światowej nauki prawa podatkowego. Dużą rolę na płaszczyźnie międzynarodowej odegrał też międzynarodowy projekt naukowy poświęcony standardom, trendom i wyzwaniom legislacji podatkowej, uwzględniający zagadnienia ochrony praw podatnika (zob. *Tax Legislation, Standards, Trends and Challenges*, Warszawa 2015, redakcja wraz z M. Sęk i współautorstwo). Efektem badań w tym obszarze są też liczne artykuły problemowe oraz rozdziały w monografiach, ale przede wszystkim opracowany we współautorstwie z Małgorzatą Sęk projekt ustawy Karta Praw Podatnika, dwukrotnie wniesiony do Sejmu jako projekt poselski oraz przygotowana we współautorstwie z Małgorzatą Sęk monografia *Karta Praw Podatnika. Nowy instrument ochrony prawa polskiego podatnika* (Łódź 2022).

Profesor Nykiel recenzował także monografie autorstwa Hanny Li-twińczuk – *Prawo podatkowe przedsiębiorców* (Warszawa 2001), Antoniego Hanusza – *Podstawa faktyczna rozstrzygnięcia podatkowego* (Kraków 2006), Bogumiła Brzezińskiego (red.), Marka Kalinowskiego (red.), Adama Zalaszińskiego, Ewy Prejs, Krzysztofa Lasińskiego-Suleckiego – *Prawo podatkowe Wspólnoty Europejskiej* (Gdańsk 2006), Adama Zalaszińskiego – *Zakaz dyskryminacji w sferze podatków bezpośrednich w prawie podatkowym Wspólnoty Europejskiej* (Warszawa 2006) oraz Bogumiła Brzezińskiego – *Zasady wykładni prawa podatkowego w krajach anglosaskich* (Warszawa 2007).

Uczestniczył w wielu konferencjach krajowych i międzynarodowych, przedstawiając liczne referaty i opracowania. W 1985 r. odbył staż naukowy w Wiedniu i Salzburgu (Austria). Od 1992 r. wielokrotnie odbywał wizyty badawcze w Międzynarodowym Biurze Dokumentacji Podatkowej w Amsterdamie.

Profesor Nykiel prowadzi wykłady z prawa podatkowego oraz międzynarodowego i europejskiego prawa podatkowego (w języku polskim i angielskim). Przez wiele lat wykładał prawo finansowe. Dzięki jego staraniom i kontaktom z Międzynarodowym Biurem Dokumentacji Podatkowej w Amsterdamie jako pierwszy w Polsce prowadził na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego wykład z przedmiotu międzynarodowe i europejskie prawo podatkowe. Wygłaszał wykłady na wydziałach prawa uniwersytetów w Bolonii, Bari, Tarencie (Włochy), w Grenoble i Tours – jako *professeur invité* (Francja), a także na Uniwersytecie Ekonomicznym (Wirtschaftsuniversität) w Wiedniu (Austria). Przedstawiał zagadnienia polskiego prawa podatkowego w wykładach dla niemieckich doradców podatkowych (Norymberga) oraz dla posłów i wyższych urzędników administracji rządowej w Bratysławie (Słowacja). Wykładał także na University of North Texas w Denton (USA), Uniwersytecie w Sofii (Bułgaria), Uniwersytecie w Tiranie (Albania), Shanghai Lixin University of Accounting and Finance, Shanghai Business School i Nankai University w Tianjin (Chiny).

Warto też wspomnieć o podręcznikach akademickich prawa podatkowego, które powstały z inicjatywy i pod redakcją prof. Nykiela – *Polskie prawo podatkowe* (Warszawa 2003, 2006, 2011 i 2015), a następnie *Prawo podatkowe w Polsce* (Warszawa 2018). Profesor jest autorem i współautorem obszernych fragmentów kolejnych wersji i wydań podręcznika, a w skład zespołu autorskiego weszli też zaproszeni przez niego pracownicy Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego (W. Chróścielewski, K. Koperkiewicz-Mordel, Z. Kukulski, M. Sęk, M. Wilk).

W trakcie ponad pięćdziesięciu lat pracy na Uniwersytecie Łódzkim prof. Nykiel wypromował ponad stu siedemdziesięciu magistrów prawa i magistrów administracji. Był promotorem w osiemnastu przewodach doktorskich i recenzentem w dwunastu przewodach doktorskich i czterech habilitacyjnych. Był powołany na recenzenta w czterech postępowaniach o nadanie tytułu naukowego profesora nauk prawnych. Był promotorem w przewodzie o nadanie doktoratu *honoris causa* Uniwersytetu Łódzkiego Hubertowi Hamaekersowi i Bogumiłowi Brzezińskiemu. Kilko uczniów Profesora pracowało i pracuje na stanowiskach profesorów uczelni oraz jako adiunkci w Katedrze Prawa Podatkowego.

Profesor wiele razy przewodniczył i był członkiem jury studenckich konkursów z zakresu prawa podatkowego.

Włodzimierz Nykiel należy do ścisłego i nielicznego grona wybitnych znawców prawa podatkowego w Polsce, powszechnie cenionych poza granicami naszego kraju. Piastował wiele ważnych funkcji w Polsce i za granicą. Był między innymi: konsultantem Międzynarodowego Stowarzyszenia Zarządów Miast (International City Management Association)

w Waszyngtonie (1991, 1992), ekspertem Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego (1995, 1996), ekspertem Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu (1995–1997), członkiem Rady do Spraw Reform Ustrojowych Państwa przy Prezesie Rady Ministrów (1998, 1999), sędzią Trybunału Stanu (1997–2001), członkiem Rady Społeczno-Gospodarczej (2003, 2004) i Społecznej Rady Skarbowości (2004, 2005) przy Ministrze Finansów, przewodniczącym Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do Spraw Doradztwa Podatkowego (2002–2007), członkiem Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do Spraw Doradztwa Podatkowego (1997–2010), wiceprzewodniczącym Rady Konsultacyjnej Prawa Podatkowego (2014–2016), członkiem Rady Naukowej przy Krajowej Izbie Doradców Podatkowych (2018–2022) oraz członkiem Rady Legislacyjnej (2006–2010).

Jest członkiem wielu towarzystw naukowych międzynarodowych i krajowych. Od 2000 r. należy do Europejskiego Stowarzyszenia Profesorów Prawa Podatkowego (European Association of Tax Law Professors – EATLP), w którym w latach 2000–2005 sprawował funkcję członka Komitetu Naukowego (Academic Committee). Był członkiem Rady Konsultacyjnej (Advisory Council) Międzynarodowego Biura Dokumentacji Podatkowej w Amsterdamie (2003–2008), a od 2008 r. jest członkiem Rady Powierniczej (Board of Trustees) IBFD. Od 2002 r. należy do Międzynarodowego Stowarzyszenia Podatkowego (International Fiscal Association – IFA); podczas kongresu w Buenos Aires w 2005 r. został wybrany do zarządu (Executive Committee) tej organizacji; podczas kongresów w Kioto (2007) i Vancouver (2009) wybierany ponownie na dwa lata do zarządu. Jest także członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego.

Zasiadał i zasiada w radach programowych „Przeglądu Podatkowego”, „Kwartalnika Prawa Podatkowego” (obecnie jest redaktorem naczelnym), „Prawa i Podatków”, „Przeglądu Legislacyjnego”, „Kwartalnika Doradca Podatkowy”, w radzie konsultacyjnej „EC Tax Review” oraz w Radzie Wydawniczej „Central European Business Review”.

W latach 1998–2004 prowadził wraz z prof. T. Pajorem kancelarię adwokacką „Interlex”, a później, do 2008 r., indywidualną kancelarię adwokacką.

W 2015 r. wystartował w wyborach parlamentarnych w łódzkim okręgu wyborczym jako lider listy wyborczej Platformy Obywatelskiej. Uzyskał mandat posła na Sejm VIII kadencji, otrzymując 21 708 głosów. Zasiadał w sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Komisji Finansów Publicznych, był przewodniczącym Podkomisji stałej do spraw nauki i szkolnictwa wyższego.

Profesor Włodzimierz Nykiel został odznaczony między innymi: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2011) i Krzyżem *Pro Ecclesia et Pontifice* (2012). Wszystkie te tak liczne funkcje i zaszczyty, a także dwukrotny wybór na rektora Uniwersytetu Łódzkiego, świadczą

o tym, że postawa etyczna i społeczna Profesora jest oceniana równie wysoko jak jego osiągnięcia na niwie zawodowej.

Jest żonaty – żona Alina jest radcą prawnym. Ma dwie zamężne córki: Annę i Agatę (mężem Anny jest José Manuel Mateo Goyet, mężem Agaty – Jakub Baraniak) oraz troje wnuków: Franciszka, Estebana i Klarę.

Bibliografia dorobku naukowego 1977–2022

Książki

1. *Ustawa budżetowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1987.
2. *Rola dochodów w równoważeniu budżetów lokalnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1993.
3. *Umowa sprzedaży w obrocie gospodarczym – zagadnienia prawa cywilnego, administracyjnego i podatkowego*, Wydawnictwo ABC, Warszawa 1996 (współautorzy W.J. Katner, M. Stahl).
4. *Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych – Komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 1997.
5. *Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych – Komentarz*, wyd. 2, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 1998.
6. *Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych – Komentarz*, wyd. 3, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 1999.
7. *Postępowanie podatkowe w świetle Ordynacji podatkowej*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2000 (współautor W. Chróścielewski).
8. *Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych – Komentarz*, wyd. 4, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2001.
9. *Ulgi i zwolnienia w konstrukcji prawnej podatku*, Wydawnictwo ABC, Warszawa 2002.
10. *Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych – Komentarz*, wyd. 5, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2003 (współautor K. Koperkiewicz-Mordel).
11. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2006 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
12. *Wprowadzenie do międzynarodowego prawa podatkowego*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2006 (współautorzy H. Hamaekers, K. Holmes, J. Głuchowski, T. Kardach).

13. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, wyd. 2, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2007 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
14. *Leksykon kosztów uzyskania przychodów w podatku dochodowym od osób prawnych z uwzględnieniem regulacji prawa bilansowego*, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2007 (współautorzy A. Mariański, D. Strzelec, E. Walińska, W. Bojanowski, A. Wencel).
15. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, wyd. 3, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2008 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
16. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, wyd. 4, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2009 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
17. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, wyd. 5, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2010 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
18. *Ustawa o podatku od spadków i darowizn. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010 (współautorzy S. Babiaryz, A. Mariański).
19. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, wyd. 6, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2011 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
20. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, wyd. 7, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2012 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
21. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, wyd. 8, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2013 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
22. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, wyd. 9, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2014 (współautorzy M. Bogucka, T. Kardach, E. Klimek, J. Kordal, H. Kryszczak, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, D. Strzelec, M. Turzyński).
23. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2014 (współautorzy K. Bronżewska, E. Klimek, J. Kordal, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, A. Nowak, D. Strzelec, M. Turzyński, M. Wilk).
24. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, wyd. 2, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2015 (współautorzy K. Bronżewska, E. Klimek, J. Kordal, Z. Kukulski, A. Mariański, T. Miłek, A. Nowak, D. Strzelec, M. Turzyński, M. Wilk).
25. *Karta Praw Podatnika. Nowy instrument ochrony praw polskiego podatnika*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022 (współautor M. Sęk).

Rozdziały w dziełach zbiorowych

1. *Gospodarka finansowa w systemie rad terenowych*, [w:] B. Zawadzka (red.), *System terenowych organów władzy i administracji państwowej w europejskich państwach socjalistycznych*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985 (współautorzy N. Gajl, F. Sochacka-Krysiak).
2. *Opodatkowanie spółek z o.o. mających status jednostek gospodarki uspołecznionej (podstawowe konstrukcje prawne)*, [w:] *Tworzenie i funkcjonowanie spółek prawa handlowego*, Mercomp, Łódź 1988 (współautor T. Augustyniak-Górna).
3. *Opodatkowanie działalności gospodarczej (wybrane zagadnienia ogólne)*, [w:] *Przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej*, Praca i kapitał, Łódź 1997.
4. *Podatek dochodowy od osób fizycznych*, [w:] C. Kosikowski (red.), *Encyklopedia podatkowa*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 1998.
5. *Prawo podatkowe Unii Europejskiej*, [w:] *Prawo podatkowe Unii Europejskiej*, Instytut Europejski, Łódź 1998.
6. *Prawo podatkowe Unii Europejskiej (i jego wpływ na unormowania polskie)*, [w:] C. Kosikowski (red.), *Encyklopedia podatkowa*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 1998.
7. *Współczesne systemy podatkowe*, [w:] C. Kosikowski (red.), *Encyklopedia podatkowa*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 1998.
8. *Zwolnienia i ulgi podatkowe a konstrukcja podatku (wybrane zagadnienia)*, [w:] B. Brzeziński (red.), *Księga pamiątkowa ku czci profesora Apoloniusza Kosteckiego. Studia z dziedziny prawa podatkowego*, TNOiK, Toruń 1998.
9. *Confidentiality and the Law of Taxation*, [w:] B. Lewaszekiewicz-Petrykowska (red.), *Rapports polonais présentés au quinzième Congrès International de Droit Comparé*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998.
10. *Autonomia prawa podatkowego (wybrane zagadnienia)*, [w:] A. Jankiewicz, T. Dębowska-Romanowska (red.), *Konstytucja, ustroj, system finansowy państwa. Księga pamiątkowa ku czci prof. Natalii Gajl*, Wydawnictwa Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 1999.
11. *Dochody jednostek samorządu terytorialnego (wybrane zagadnienia)*, [w:] *Finanse w gospodarce rynkowej – wybrane zagadnienia*, t. 1, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów, Bankowości i Ubezpieczeń im. prof. J. Chechlińskiego, Łódź 1999.
12. *Ordynacja podatkowa a przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] B. Brzeziński, C. Kosikowski (red.), *Studia nad Ordynacją podatkową*, TNOiK, Łódź–Toruń 1999 (współautor W. Chróścielewski).
13. *Zwolnienia podatkowe (wybrane zagadnienia teoretyczne)*, [w:] R. Mastalski (red.), *Księga jubileuszowa Profesora Marka Mazurkiewicza. Studia z dziedziny prawa finansowego, prawa konstytucyjnego i ochrony środowiska*, Oficyna Wydawnicza Unimex, Wrocław 2001.
14. *Budgetary Decentralization: Balance of Interests and Contradictions*, [w:] B. Lewaszekiewicz-Petrykowska (red.), *Rapports polonais présentés au seizième Congrès International de Droit Comparé*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002.